

PROGRAMMATOELICHTING

26

DONDERDAG

01

TIVOLI
VREDEN
BURG

NEDERLANDS PHILHARMONISCH ORKEST

LORENZO VIOTTI DIRIGENT
MARIA JOÃO PIRES PIANO

Richard Wagner 1813-1883

Siegfried-Idyll (1870)

Wolfgang Amadeus Mozart 1756-1791

Pianoconcert nr. 27 in Bes KV595 (1791)

Allegro

Larghetto

Allegro

PAUZE

Johannes Brahms 1833-1897

Symfonie nr. 2 in D opus 73 (1877)

Allegro non troppo

Adagio non troppo

Allegretto grazioso

Presto ma non assai

Richard Wagner en Johannes Brahms, twee kopstukken en tegenpolen uit de Duitse romantiek, hier bijeen gebracht in één concert. De eerste een revolutionair die nieuwe wegen insloeg en met veelvuldige chromatiek de klassieke harmonie op losse schroeven zette. En de tweede – nota bene twintig jaar jonger – die juist op de schouders van de traditie voortbouwde op wat Mozart, Beethoven en Schubert hadden achtergelaten. En tussen hen in het laatste pianoconcert dat Mozart op papier zette en zelf nog uitvoerde in zijn laatste levensjaar. Zodoende bestaat deze avond uit drie verschillende klanktableaus, een soort muzikale documentaires ontsproten uit drie creatieve geesten, die echter meer verwant waren dan men denkt.

Een klinkend verjaardagsgeschenk

Bij de naam Richard Wagner denkt men in de eerste plaats aan zijn opera's, van *Der Fliegende Holländer*, *Tannhäuser*, *Tristan* en *Der Ring des Nibelungen* tot *Parsifal*. Pas in tweede instantie misschien aan de *Wesendonkliederen* of de prachtige *Siegfried-Idyll*, om nog maar te zwijgen van een pianosonate, een symfonie of een van de andere meer dan honderd werken die Wagner behalve opera's nog componeerde. De *Siegfried-Idyll* is een gelegenheidswerk. Het is een soort liefdesgedicht, dat Wagner in het geheim componeerde voor zijn tweede vrouw Cosima, de dochter van Franz Liszt en de eerdere vrouw van Hans von Bülow. Wagner en de 24 jaar jongere Cosima waren in 1869 getrouwd, leefden teruggetrokken in Wagners huis in Tribschen bij Luzern en kregen een zoon, die naar de gelijknamige operaheld, Siegfried werd genoemd. De *Idyll* werd zonder medeweten van Cosima ingestudeerd door een kleine groep muzikanten en onder leiding van Wagner thuis uitgevoerd op 25 december 1870, Cosima's 33ste verjaardag. Het aanwezige gezelschap, waaronder natuurlijk Cosima, maar ook de filosoof Friedrich Nietzsche, was zeer verrast en verheugd over dit

harmonieuze en verstilte werk. Daarin klinkt muziek door waarvan Wagner net de schetsen voltooid had: de derde akte van *Siegfried* en het afsluitende liefdesduet tussen Siegfried en Brünnhilde. Een zeer geschikte keus voor een hommage aan Cosima! En de jonge Siegfried komt in beeld zodra Wagner in zijn *Idyll* een oud wiegeliedje ten tonele voert.

MOZARTS LAATSTE PIANOCONCERT LIJKT WEL OP KAMERMUZIEK.

Een laatste pianoconcert

Mozarts laatste jaar is een van de meest besproken en beschreven uit de muziek-historie. Het magische jaar 1791. Mozartkenner H.C. Robbins Landon wijdde er een heel boek aan. In maart 1791 trad Mozart in Wenen voor het laatst in het openbaar op als pianist. Daarbij speelde hij zijn laatste *Pianoconcert KV595*, een prachtig voorbeeld van zijn late stijl. Elk dramatisch contrast, stormachtigheid en heftige pianistiek is hier uit de noten verdwenen. De sfeer is berustend en in zichzelf gekeerd en het concert lijkt wel op kamermuziek. Alleen de zijpaden zijn soms wat melancholiek getint. Het middendeel is wel eens geduid als een wijze monoloog van hogepriester Sarastro uit *Die Zauberflöte*. Ook het slotdeel is opgewekt en haast gewichtloos. Het is een briljant rondo met een steeds terugkerend zwierig rondedansthema. Geen spoor van Mozarts eerdere zielenroerselen op persoonlijke bekentenissen in mineur. Was het leven goed? Het leven is goed.

Zonnige Tweede symfonie

Hier maakt het programma een sprong van zesentachtig jaar. Naar Wenen, 1877. Brahms heeft net zijn *Tweede symfonie opus 73* gereed. Het ging hem snel af deze keer. In zijn zomerverblijf in Pörtlach aan het Wörthermeer in het Oostenrijkse Karinthië was hij begonnen aan het werk. En in de herfst was de symfonie voltooid. Een recordtempo voor Brahms. Na een lange

lijdensweg was zijn *Eerste symfonie* nog maar net uitgegeven. Vol ironie en zelfspot noemde hij zijn *Tweede symfonie* daarom 'das neue liebliche Ungeheuer', 'het nieuwe lieflijke monster'.

DE FINALE VAN BRAHMS' TWEDE SYMFONIE VORMT HET IDEALE MENGSEL VAN VREUGDE EN HELDHAFTIGHEID.

De *Tweede symfonie* is pastoraal en landelijk van sfeer, net als het *Vioolconcert*, dat Brahms in hetzelfde zomerverblijf een jaar later schreef en dat eveneens in D-groot staat. Tegenover de weerbarstige en ondoorzichtige *Eerste symfonie* is deze *Tweede* een toonbeeld van doorzichtigheid. De thema's zijn vriendelijk en de instrumentatie transparant. Een hoofdrol

is weggelegd voor de instrumenten van de landelijkheid, de houtblazers, dus fluit, klarinet en hobo. Toch is de muziek niet week, want ook de machtige trombones, en zelfs een bastuba, komen het verhaal regelmatig kracht bijzetten. Ze zijn zelfs doorslaggevend voor de afloop van de expositie van het eerste deel. Want na bladzijden blijmoedigheid sluipt er toch enig onheil in de noten. Het langzame tweede deel met zijn lang gerekte cellomelodie is vol zoete weemoed. Als derde deel schreef Brahms een lieflijk deinend Rondo. De wervelende *Finale* lijkt een stuk van Haydn te zijn in een jas van Brahms. Ze vormt het ideale mengsel van vreugde en heldhaftigheid en mondt uit in een jubelende en schuimende coda.

Clemens Romijn

OVER DE MUSICI

MARIA JOÃO PIRES

Maria João Pires speelde al pianoconcerten van Mozart voor publiek toen ze zeven jaar oud was. Haar internationale doorbraak kwam in 1970, toen ze de Internationale Beethoven Bicentennial Wedstrijd in Brussel won. Sindsdien treedt ze op over de gehele wereld. Ze werkte regelmatig samen met Claudio Abbado en treedt op met orkesten als de Wiener en Berliner Philharmoniker en het Koninklijk Concertgebouworkest. In 1989 tekende Maria João Pires een exclusief contract met Deutsche Grammophon. Ze heeft opnames gemaakt van onder andere de pianosonates van Beethoven, de complete impromptu's van Schubert en de complete *Nocturnes* en andere werken van Chopin.

LORENZO VIOTTI

Lorenzo Viotti komt uit een Frans-Italiaanse, muzikale familie. Hij studeerde piano, zang en slagwerk in Lyon. Als dirigent stond Lorenzo Viotti voor gerenommeerde orkesten en operahuizen over de hele wereld: van Staatskapelle Berlin tot The Metropolitan Opera in New York. Voor zijn komst naar Amsterdam was hij chef-dirigent bij het

Gulbenkian Orkest in Lissabon. Hij won verschillende internationale prijzen: de Nestlé Conductors Award van de Salzburger Festspiele in 2015, de titel 'Beste nieuwkomer' tijdens de International Opera Awards in 2017 en in 2019 de Österreichischer Musiktheaterpreis in de categorie 'Beste muzikale leiding'.

NEDERLANDS PHILHARMONISCH ORKEST

Sinds de oprichting in 1985 is het Nederlands Philharmonisch Orkest|Nederlands Kamerorkest de vaste orkestpartner van De Nationale Opera, met Hartmut Haenchen als eerste chef-dirigent in deze dubbelrol. Van 2011 tot september 2021 was Marc Albrecht chef-dirigent van het Nederlands Philharmonisch Orkest|Nederlands Kamerorkest en De Nationale Opera. Het Nederlands Philharmonisch Orkest maakte diepe indruk met de opera's *Der Schatzgräber* van Franz Schreker – in december 2014 onderscheiden met een Edison Klassiek – en *Der Rosenkavalier*, die in 2015 door zowel de Volkskrant als Trouw met vijf sterren werd beloond. Sinds seizoen 2021-2022 is Lorenzo Viotti chef-dirigent van het orkest.

MEER GROOT SYMFONISCH

DONDERDAG 2 FEBRUARI

NOORD NEDERLANDS ORKEST

WAYNE MARSHALL – AFRICAN AMERICAN COMPOSERS

ZONDAG 19 FEBRUARI

ANTWERP SYMPHONY ORCHESTRA

RACHMANINOV SYMFONIE NR. 2 O.L.V. ELIM CHAN

ZONDAG 16 APRIL

NOORD NEDERLANDS ORKEST

HARTMUT HAENCHEN DIRIGEERT MAHLER & STRAUSS

ZONDAG 14 MEI

PHION

BEETHOVEN 7 O.L.V. ALEXEI OGRINTCHOUK